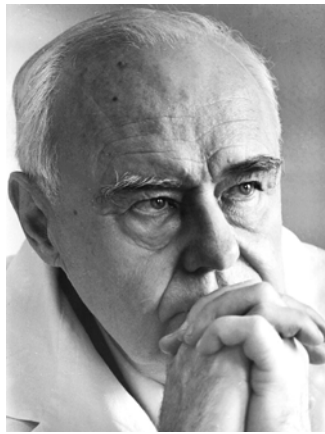

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА Д. Ф. ЧЕБОТАРЬОВА

Дмитро Федорович Чеботарьов (17.09.1908—11.07.2005) — всесвітньо відомий вчений-геронтолог, директор Інституту геронтології АМН СРСР з 1961 до 1987 р., чл.-кор. АМН СРСР (1961—1966), академік АМН СРСР (1966—1991), академік Національної АН України (1992—2005), академік АМН України (1993—2005), академік Російської АМН (1991—2005), лауреат Державної премії УРСР (1984), Заслужений діяч науки УРСР (1964), лауреат премії ім. С. П. Боткіна Російської АМН (1994) та премії ім. М. Д. Стражеска НАН України (1995).

Народився 17 вересня 1908 р. у Києві. Інтерес до наукових досліджень проявився ще в роки навчання у Київському медичному інституті, який Дмитро Федорович закінчив у 1933 р. Перебуваючи в аспірантурі у відомого терапевта академіка В. М. Іванова, він у 1938 р. захистив кандидатську дисертацію "Дивертикули травного тракту".

В роки Великої вітчизняної війни працював рентгенологом шпиталю N 1420 в Тбілісі.

З 1945 р. навчався в докторантурі у акад. М. Д. Стражеска в Інституті клінічної фізіології АН УРСР, яким керував акад. А. А. Богомолец. У 1953 р. захистив докторську дисертацію "Гіпертензивний синдром вагітних".

У 1953—1954 рр. заступник із наукової роботи директора Українського інституту клінічної медицини ім. М. Д. Стражеска. В 1954 г. отримав звання професора. З 1955 по 1961 р. очолював кафедру терапії в Київському інституті удосконалення лікарів. Водночас був головним терапевтом (1955—1961 рр.) та головою Вченої ради МОЗ УРСР (1957—1964 рр.).

Перші дослідження Д. Ф. Чеботарьова були присвячені питанням гастроентерології. В післявоєнні роки він глибоко вивчав особливості обміну речовин та функцій серцево-судинної системи при фізіологічній та патологічній вагітності. У його монографіях "Гіпертензивний синдром вагітних" (1956) і "Внутрішня патологія в клініці акушерства та гінекології" (1960) вперше представлено науково обгрунтовані рекомендації по лікуванню серцево-судинних захворювань у вагітних, а також подано нові дані щодо патогенезу артеріальної гіпертензії при пізньому токсикозі.

Найбільш тривалий та плідний період діяльності Д. Ф. Чеботарьова (понад 40 років) поєднаний з Інститутом геронтології АМН СРСР (тепер — АМН України). У 1958—1961 рр. він працював на посаді керівника клінічного від-

ділу, а з 1961 по 1987 рр. очолював Інститут. Це був період становлення, інтенсивного розвитку та розквіту геронтології в СРСР. Завдяки невтомній організаційній та науковій діяльності Дмитра Федоровича в нашій країні набули поширення геронтологічні дослідження і фактично було створено геріатрію як нову галузь медичної науки та нову медичну спеціальність. Під керівництвом Д. Ф. Чеботарьова київський Інститут геронтології отримав визнання у всьому світі як один із найбільших центрів по дослідженню механізмів старіння, розробці методів діагностики, профілактики та лікування передчасного старіння і зумовленої ним патології. Визнанням авторитету Інституту стало проведення у 1972 р. в Києві 9-го Конгресу Міжнародної асоціації геронтологів (МАГ), а також обрання Д. Ф. Чеботарьова Президентом МАГ (1972—1975 рр.).

В роботах Дмитра Федоровича та його учнів представлена характеристика показників серцево-судинної, дихальної та травної систем по десятиріччям, що має важливе значення для розмежування власне вікових та патологічних змін. Встановлено, що з віком знижується скоротлива спроможність міокарду, порушуються механізми регуляції діяльності серцево-судинної системи, знижуються адаптаційні можливості різних функціональних систем організму. Доведено, що процес старіння супроводжується погіршенням постачання тканин киснем, розвитком гіпоксії, якій належить важлива роль у формуванні патології серцево-судинної та дихальної системи.

В дослідженнях академіка Д. Ф. Чеботарьова значна увага приділялась розробці проблеми прискореного старіння людини. Були визначені фактори ризику та розроблені нові підходи до діагностики прискореного старіння, проведені клінічні дослідження ефективності геропротекторних засобів (полівітамінних комплексів, тканинних і пептидних препаратів та ін.), впроваджені схеми їх застосування для попередження прискореного старіння та лікування залежної від віку патології. Отримано переконливі докази геропротекторного впливу фізичних тренувань у людей літнього віку.

Велику увагу вчений надавав дослідженню вікових особливостей патогенезу, діагностики та лікування атеросклерозу, хронічної ішемічної хвороби серця, гіпертонічної хвороби, порушень ритму серця, серцевої недостатності, хронічних неспецифічних захворювань легень, патології травної системи, порушень водно-електролітного обміну.

Д. Ф. Чеботарьов — автор понад 400 робіт, з яких 14 посібників та 8 монографій. Серед них перша в країні монографія "Серцево-судинна система при старінні" (1967), перший посібник для терапевтів "Геріатрія в клініці внутрішніх хвороб" (1976), перший посібник для середнього медичного персоналу "Догляд за хворими літнього та старечого віку" (1975). Монографію "Геріатрія в терапевтичній практиці" (1993) відзначено премією ім. С. П. Боткіна Російської АМН (1994) та премією ім. М. Д. Стражеска НАН України (1995). Дмитро Федорович був редактором першого в СРСР керівництва для лікарів "Основи геронтології" (1969), "Довідника по геріатрії" (1972), тритомного радянсько-німецького керівництва по геронтології на німецькій мові (1978). Під його редакцією видано 28 збірок наукових праць Інституту.

Під керівництвом Дмитра Федоровича виконано понад 40 дисертацій, серед яких 16 — докторських.

У 1970 р. Д. Ф. Чеботарьов організував першу в країні кафедру геронтології та геріатрії при Київському інституті удосконалення лікарів, яку очолював протягом кількох років.

У 1963—1988 рр. був головою Всесоюзного науково-медичного товариства геронтологів та геріатрів, радником ВООЗ та Центру соціального розвитку та гуманітарних питань ООН, членом виконавчого комітету Міжнародної асоціації геронтологів, членом правління Всесоюзного та

Українського товариств терапевтів та кардіологів, членом Німецької Академії природознавства "Леопольдіна", почесним членом національних товариств геронтологів США, Болгарії, Німеччини, Угорщини, Польщі, Італії, Бразилії, Чехословаччини, членом редакційних колегій багатьох вітчизняних та закордонних журналів.

За видатні заслуги у розвитку геронтології у світі Д. Ф. Чеботарьова нагороджено медаллю ВООЗ та Міжнародною премією (медаллю) ім. Ф. Верцара.

За визначний внесок у розвиток охорони здоров'я та медичної науки його нагороджено орденом Жовтневої революції, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, Орденом Президента України "За Заслуги" III ступеня, Орденом Дружби Російської Федерації, Почесною грамотою Верховної Ради України.

Життєвий та творчий шлях Дмитра Федоровича Чеботарьова, щедро обдарованого рідкісною добротою та гуманністю, світлим талантом і мудрістю, є прикладом самовідданого служіння науці і людям. З його іменем геронтологічна громадськість пов'язує формування геріатрії як нового розділу медицини в нашій країні. Дослідження академіка Д. Ф. Чеботарьова та створеної ним великої наукової школи мають важливе значення для розвитку медичної науки і практичної охорони здоров'я, для організації медико-соціальної допомоги літнім людям.

*Колектив Інституту геронтології
АМН України*